

MAGYAR NÉZŐ

irja: **Boldizsár Iván.**

«Emellett látod, hogy magyarul is csak adtak nevet a dolognak és lehet rajta írni, beszélni».
Bessenyei: A magyar néző. 1779.

HÁROM HATALMAS FOLYÓIRAT-KÖTET FEKSZIK AZ EMBER íróasztalán, könyvnek is tekintélyes lenne akármelyik. Hivatalosan mind a hármat folyóiratnak nevezik kiadóik és szerkesztőik, akik kezdetben nem is tudták, hogy voltaképpen új formát és új jelleget teremtettek a magyar irodalomban: a negyedéves folyóiratot. Az egyik, az Apollo, mire harmadik számához elérkezett, már maga is meglátta, hogy ami kezdetben az ujság, az újszerűség merész és kapkodó keresése volt, az alig egy év alatt új műfajjá érett. «A közös megjelenés és megnyilatkozás egy új formáját próbáltuk az Apollóban megvalósítani — írja Gál István, a szerkesztő — a könyv és a rőpirat között, egy új műfajt kíséreltünk meg vele, mely az évkönyvnél elevenebb, mozgalmasabb, viszont nem oly múltó, efemer jellegű, mint havi s hetilapjaink.» A másik két folyóirat, a Vigilia és a Magyarságtudomány, több tekintetben elüt az Apollótól, de összeköti őket a negyedévenkénti megjelenésnek más lapokénál tágabb ritmusa és íróik, szerkesztőik fiatalsága. Nem lehet véletlen, hogy ugyanabban az időben a fiatal írók és tudósok három csoportja jut el a megnyilatkozás teljesen hasonló formájához és módjához. Nem lehet véletlen, hogy hangos és harcias, izgatottan rikoltozó és minden kötött formát sutbadobó lapok helyett a fiatalok ma a higgadt, zárt, sokszor öregesnek látszó negyedéves folyóiratokhoz fordulnak. Nem lehet véletlen, hogy az irodalom helyett a tudomány vonzza ma a fiatalság elejét; esztétikai és művészeti kísérletek helyett a szociális, politikai és etnikai megismerés. Ezért e folyóiratok ismertetése nem pusztá folyóiratszemle, hanem a korra és a kor fiatalságára jellemző jelenség vizsgálata.

KORAVÉNEK-E EZEK A FIATALOK, VAGY PEDIG MA MÁST jelent fiatalnak lenni, mint például harminc évvel ezelőtt? Tűz és láz és «vadság» és éretlenség, jó adag felelőtlenység és forradalmiság minden áron: a közfelfogás szerint valósággal az ifjúság bon-ton-jához tartozik. Igaz, az Apollóban maradt ezekből a rekvizitumokból is valami egy-egy kitételben, vagy nagyzó pózban, önmaguk jelentőségének eltúlzásában. De három folyóiratot mégis elsősorban az jellemzi, hogy tárgyilagosak, higgadtak és talán túlságosan is józanok. A fiatalság önfeledt felelőtlenége helyett súlyos és kemény, sokszor tragikus és pesszimista felelősségérzet szól minden sorukból. Ez a felelősségérzet maga valóságos láz, úgyhogy egyéb úgynevezett «ifjonti hevekre» a fiatal íróknak sem érkezése, sem kedve nincs. Az utcai verekedőkhöz ennek az igazibb ifjúságnak annyi köze van, mint az abesszi-nekhez.

JACQUES MARITAIN KÖVETELÉSÉT, A «PRIMAUTÉ DU SPIRI-
 tuel»-t, a szellem mindenekfelett való felsőbbiségét írta fel a Vigilia első számá-

nak első oldalára. Annak a nagy lelki reneszánsznak a szolgálatába kíván állni, amely végiggondolja mindazt, ami a szellem tiszteletéből folyik és a végén megtalálja a megoldást: Istent. A Franciaországból kiinduló nagy katolikus lelki forradalom jegyében született meg a Vigilia s ez a franciaság erősen rá is nyomja bélyegét a lapra. Nemcsak francia írók gyakori fordításában jelentkezik ez, hanem főképpen izlésben, magatartásban. A Vigilia legfőbb céljának azt tekinti, hogy bekapcsolja a magyar katolikus megújítást az egyetemes katolikus kultúrközösség áramába. Néha úgy érezzük, hogy ez a bekapcsolódás túlságosan is sikerült, a harmadik szám már-már azzal fenyeget, hogy a Vigilia magyarul megjelenő külföldi folyóirattá válik. Biztos, hogy színvonalban, értékben a Vigilia a magyar folyóiratirodalomba sok új színt, értéket s gazdagságot hozott és a kultúra eddig elhanyagolt jelenségeivel és egyéniségeivel ismertetett meg. Az első két szám összes szerkesztői érzékkel és izlésbeli ökonómiával megtalálta azt az egyensúlyt, amelyet külföldi és magyar írók és írások között fenn kell tartania. A harmadik — egyébként szintén igen magas színvonalú — szám 184 oldalából azonban már mindössze csak egyetlen egy négyoldalas cikk magyartárgyú: «Julian hétszázéves útja és a turanisták» a címe. Magyar folyóiratnak, úgy gondoljuk, a magyar helyzetből kell kiindulnia, még ha évkönyv jellege is van és elsősorban egyetemes katolicizmus szolgálatában áll. A Vigilia két jólsikerült első száma azt bizonyítja, hogy a szerkesztők is pontosan ugyanezen a véleményen vannak. Vigyázniok kell azonban, hogy a külföldi katolikus irodalom dús áradása túlságosan messze ne sodorja őket a magyar kérdésektől. Ha a kezdeti egyensúlyba vissza tudnak billenni — s ez nem kétséges —, akkor a Vigilia megtarthatja a magyar folyóiratok sorában azt a kivételes helyet, amelyre már első félesztendéjében eljutott. Ha külsőség is, nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a sikerhez feltétlenül hozzájárult a lap ritkaság kiállítása és művészi tipográfiája. Bizonyos, hogy a Vigilia-képviselte misztikus és spirituális irányzatnak ma már Magyarországon is igen sok híve és hívője van, de hiányoznak még az írók, akik a belső élményt igazán magas művészi fokon ki is tudják fejezni. Ez a Vigilia szerkesztőjének, Possonyi Lászlónak a helyzetét megnehezíti, de feladatát meg is szépi: a Vigiliára vár a feladat, hogy ezt az író-réteget kinevelje.

KÖZÉPEURÓPAI HUMANISTA FOLYÓIRAT: IGY NEVEZI CIMALPÁN és programjában önmagát az Apollo. A nagy európai humanista hagyományok jegyében új, emberibb Középeurópáért s benne boldogabb Magyarországot akar dolgozni ez a lap. Középeurópaiság és humanizmus nem is annyira még megvalósítandó célkitűzés, mint inkább már meglévő magatartás náluk. Ez a «náluk»: az Apollo egészen szűk köre. Az Apollo egyik egyedülálló jellegzetessége, hogy egy szigorúan zárt kör írja s szerkeszti, egy kicsiny, megválogatott és együtt felnőtt társaság, amelyet a közös nevelkedés, közös műveltség, közös világnézet forraszt egybe. Ez a kör fiatal tudósokból áll, nagyrészt a nemrég elhunyt Gombocz Zoltán tanítványaiból. Ha fiatalok is, minden porcikájukban tudósok az Apollo írói: megvan bennük a tudós hűvös tárgyilagossága, alapos képzettsége, de skatulyázó, bogarászó hajlama és céhbéli gőgje is. Még a leglíraibb tagjuk is elsősorban tudós, filozófus, sőt filozopter. Az első két számnak egészben is erősen filozopterjellege volt, egy-két rövidebb cikktől eltekintve, összefűzött doktori értekezéseknek vagy szemináriumi referátumoknak is lehetett volna a lapot tartani.

A harmadik szám már cikkanyagában is inkább megközelíti azt, amit a szerkesztői program felállított és hangjában is kevesebb van a filozopterkedésből. Egyébként a tudományos anyag, amit az Apollo feldolgozott és bemutatót, vitathatatlanul kitűnő. Az Apollo köre csakugyan komolyan foglalkozik azzal, aminek szükségességét eddig csak vezércikkekben hirdették: a közép-európai népek irodalmával, zenéjével, néprajzával, történelmével. Ez a munkásság minden dicsérő jelzőt megérdemel. De mit szóljon az ember, ha hosszú, komoly tanulmányok mellett olyan cikkekcskékre bukkan, amelyek hangja és stílusa becsületére válnék a közismert «társadalmi» hetilapnak is? Mint vélekedünk az Apollo-kör érettségéről és ítélőképességéről, ha a második szám utolsó cikkének elejét és végét összevetjük? A bevezetés magának a szerkesztőnek tollából a következőképpen szól: «Az Apollo nem családi almanach, mint a legtekintélyesebb mai magyar folyóirat és nem hivatalos közlönye semmiféle pártnak, egyesületnek, asztaltársaságnak, mint a Nyugatepigonok próbálkozásai». Oly szívesen elhinné az ember ezt az Apollonak, ha szerkesztője egy oldallal később nem így fejezné be cikkét: «Véres panorámák tavaszán mindnyájunk szószólója a mai magyar sorsfordulat egyetlen igaz tanuja, a mi költőnk, Bóka László (Ady óta az első magyar író, akiben együtt és egyszerre vált egzisztenciális kérdéssé Európa, Közép-Európa és Magyarország): ő írja» — s ezután következik tizenegy egészen sikerült verssor, amit azonban az ember növekvő rosszérzéssel olvas. Akkor már inkább akármilyen «családi almanach», mint ez a visszataszító öntömjenezés, hiszen «a mai magyar sorsfordulat egyetlen igaz tanuja, a mi költőnk» csakugyan annyira az Apollo költője, hogy másutt még nem jelent meg verse, de az Apollóban eddig legalább harminc. Annyira az Apollo költője, hogy az Apollo mástól, mint Bóka Lászlótól nem is közöl verset . . . Hihetetlen izlésbeli eltévelyedés kell ahhoz, hogy ilyesmit leírjanak és kinyomtassanak. Az, hogy az Apollo boldognak-boldogtalannak «nekimegy», szintén sajnálatosan csökkenti ugyan tudományos komolyságát és hitelét, de a «mi költőnk» szülő rész után az ember már könnyedén elhalad mellette. Kénytelen azonban megállapítani, hogy ha egy fiatal írócsoport annyira hangsúlyozza a felelősséget és az élet komoly kérdéseinek vállalását, akkor nem szabad megtagadnia azt, akitől rengeteget tanult és akinek fellépése nélkül az Apollo talán sohasem jelent volna meg: nem szabad vagy — ahogyan a második számban közölt «Tudományos illetan fiatalok számára» mondaná — «nem illik» Németh László Tanujáról azt írni, hogy «a Tanu c. regélő pesti divatlap» s legkevésbé illik akkor, ha az előző számban egy nagyon is állásfoglalászerű cikk fölé még mottónak írták föl Németh László egy mondatát . . . Talán aránytalanul többet beszéltünk a hibákról, mint a jótulajdonságokról, de ezt az ember csak akkor teszi, ha alapjában véve jelentősnek tart valamit. Az Apollo pedig, mint jelenség és magatartás feltétlenül igen nagyfontosságú. Jó lenne, ha ezektől a hánya-vetiségektől meg tudná kimélni magát és olvasóit.

A LEGFIATALABB A HÁROM KÖZÜL ORTUTAY GYULA FOLYÓ-
irata, a Magyarságtudomány. Mindhárom között ez a leghiggadtabb, legtudo-
mányosabb, célkitűzése látszólag legtisztább, voltaképpen a legbonyolul-
tabb. A magyarságtudomány régibb keletű szava, a hungarológia, a magyarság
sorstudományát jelenti és ebben a fogalomban voltaképpen minden be-
tartozhatik. «A magyarságról a magyarságért írni» — mindössze ennyi volt a
szerkesztő programja. Két okból helyes, hogy Ortutay mellőzte a program-

adást: egyrészt az ember torkig van a programmpontokkal, másrészt a Magyarisztudomány programját ma még nem is lehet cikkbe szorítani. Éppen ennek a folyóiratnak a feladata, hogy kidolgozza és megvalósítsa. A témák túlságos gazdagsága okozta, hogy az első számban nem éppen a legfontosabb és nem is túlságosan érdekes témákról szóló cikkek kerültek. Ortutay valahogy úgy járhatott, mint akit kincstárba visznek, hogy gyorsan válasszon ki magának tíz drágaságot. Egész biztos, hogy ide-oda kapkod és nem a legszebbekhez és legértékesebbekhez nyul. A Magyarisztudomány első számában is kétségtelenül kitűnő tanulmányok jelentek meg, azonban akár-melyik másik folyóirat is közölhette volna őket. A második szám már hatalmas fejlődést mutat: a Magyarisztudomány megtalálta a maga különleges és szükségszerű hangját s munkaterületét. A magyar gazdaságtudományról, a paraszti személyiségkutatásról, az epikus hagyományról, az erdélyi román fametszetű szentképekről szóló értekezések, ha látszólag távol is esnek egymástól, mégis egy cél felé mutatnak és egy sorsot idéznek. A Magyarisztudomány munkájának jelentősége a magyar és a dunavölgyi önismeret szempontjából ma még fel nem mérhető.

KIBONTOM SZIVEMET.

*Kibontom szívemet, mint anya
pólyából kis csecsemőjét.
Nézd, a párna fehére: alázatam,
kis tagok mozgása: hozzád való vágyam,
s, ha mosolyra villan parányi szája,
akkor zeng föl legszebb himnuszom.
Bűnbánatom ott reszket szeme sötétjén,
s ahogy karját a nap felé dobálja,
úgy labdázom én is szívemmel,
amíg imám szárnyán hozzád elér.*

*Tudom, csodálkozol, Uram, hogy ilyen
furcsa, egyszerű hasonlattal kedveskedem,
hiszen hasonlíthatnálak tengerhez,
vagy óceánhoz, melynek hullámán egyre
török feléd, vagy szigethez, melyet örökké
körbe mos a víz: hozzád való szerelmem,
vagy csillaghoz, fényhez, végtelenhez,
amelyben kibontott szívvel feléd kerengek...*

*De te érted, tudod, hogy én mégis
a legdrágábbat adtam így, amit csak adhatok,
hiszen én asszony, én anya vagyok!*